Succesfactoren & resultaten

Wat zijn de boeren in Midden-Delfland door het programma anders gaan doen? Motiveert het om blijvend extra stappen te zetten? En: wat levert het concreet op voor het landschap, het milieu, de omgeving?

Duurzaam Boer Blijven loopt als een speer, en wel hierom:

- **Het collectief met boeren is hecht en solidair met elkaar. Dat komt mede doordat de omvang van de regio (en LTO Noord-afdeling Delflands Groen) behapbaar is. Iedereen kent elkaar, er is grote betrokkenheid en beide voorzitters weten hun leden te motiveren.**
- **De gemeente probeert ook serieus werk te maken van het kringloopboerenprogramma. Verschillende ambtenaren hebben er tijd voor. Daardoor is er ruimte voor persoonlijk contact. Ambtenaar en wethouder laten ook altijd hun gezicht zien op de LTO-jaarvergadering. Vragen, wensen en plannen kunnen snel worden opgepakt.**
- **De meeste adviseurs en ambtenaren zijn al sinds het begin van het programma betrokken. Zij kennen de boeren, weten wat er speelt, waar eventueel moeilijkheden zitten en hoe dingen vlot te trekken.**
- **Werken in kringlopen past bij de melkveehouders van Midden-Delfland. Een groot deel van de boeren is zich bewust van de omgeving en staat open voor deze manier van werken.**

Midden-Delfland Vereniging

"We mogen met elkaar trots zijn op dit gebied. Koeien, eenden en kroos: ons landschap is uniek. Als je vanuit de stad Midden-Delfland inwandelt, sta je in een andere wereld."

Koos Karssen is voorzitter van de Midden-Delfland Vereniging. Deze vereniging zet zich in voor het landschap van Midden-Delfland. Ze staat op de barricaden, voert overleg en maakt bezwaar, maar levert ook diensten aan leden, van ommetjes tot de Midden-Delfkrant. De vereniging is betrokken bij PUUUR Midden-Delfland, de organisatie voor gebiedsmarketing, en is mede-initiatiefnemer van het predicaat Bijzonder Provinciaal Landschap. Ze heeft drieduizend leden, tweederde daarvan woont in de stad.
De Midden-Delfland Vereniging werd veertig jaar geleden opgericht door bezorgde burgers, boeren en buitenlui, uit vrees dat met de A4 het landschap ten onder zou gaan. Dat is nog steeds actueel: die bedreigingen zijn door alle ruimtelijke plannen – van nieuwe woningen tot extra rijbanen – voorlopig niet van de baan, denkt Koos. Maar door boeren te behouden kan het landschap groen blijven.

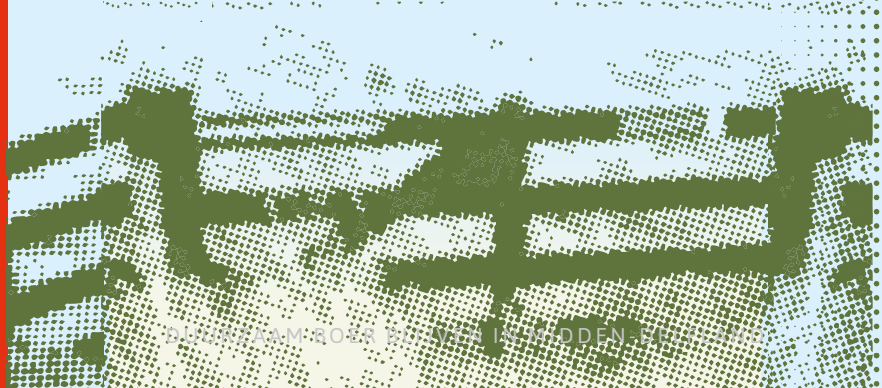

Bijeenkomst van kringloopboeren bij de start van het studieseizoen

Jongvee per 10 melkkoeien

Als een boer langer met zijn koeien doet en zo minder jongvee nodig heeft, dan is dat goed voor de kringloopbalans.

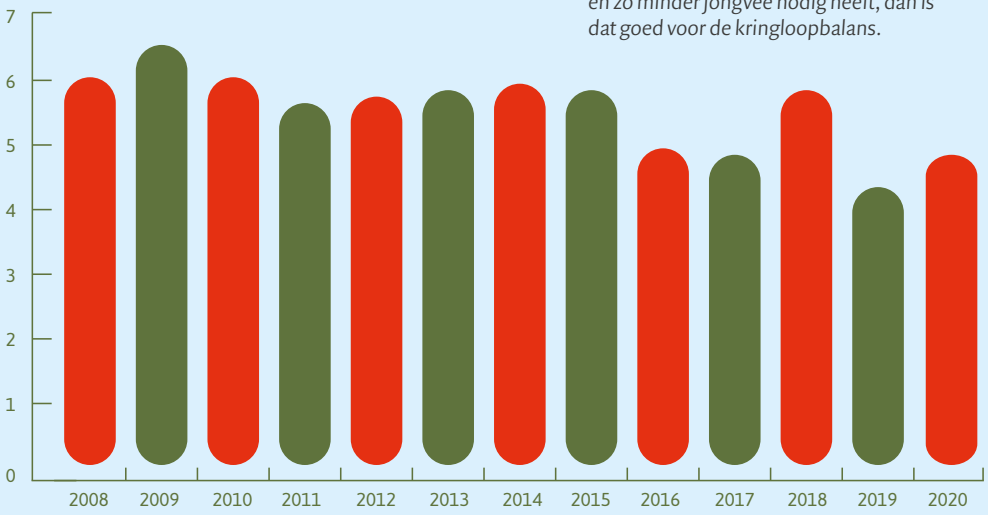

Percentage eiwit van eigen land

Door meer eiwit van eigen land te halen, hoeft een boer minder eiwit van buiten aan te voeren.

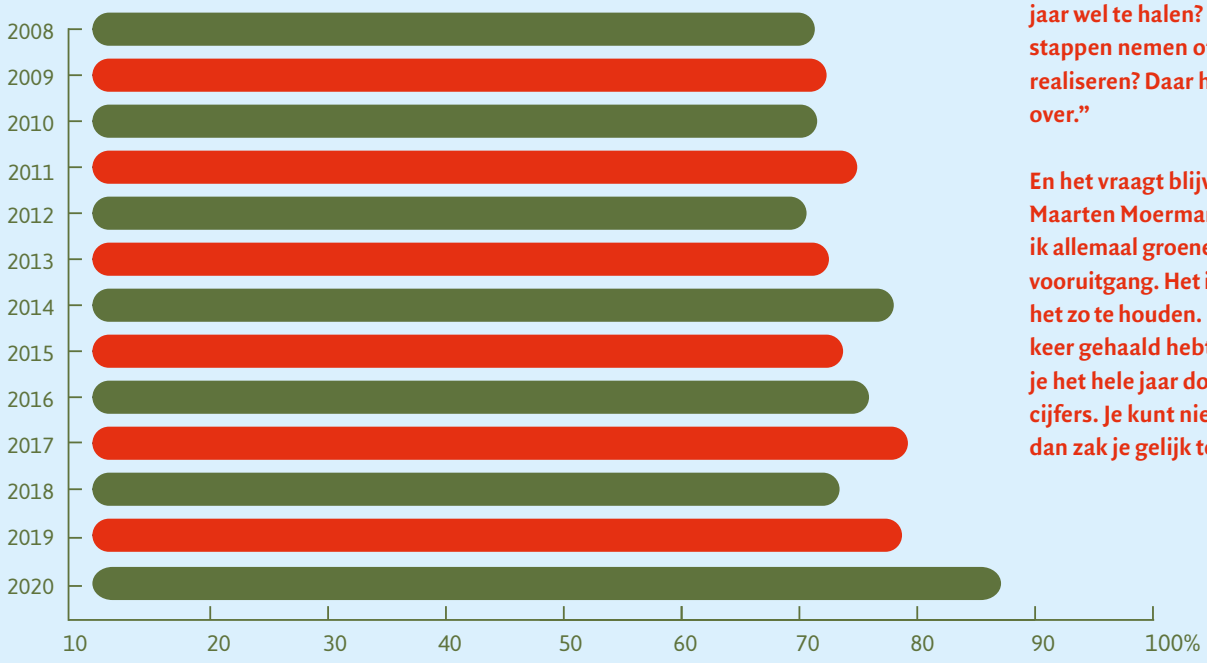

Een beweging van álle Midden-Delflandse boeren

We zijn helemaal niet zoveel anders gaan werken, zeggen de kringloopboeren. Het is vooral finetunen, nog ietsje scherper werken: niet aan de veilige bovenkant gaan zitten, maar zo precies mogelijk krachtvoer en kunstmest gebruiken.

Maar gaandeweg komen ook andere verhalen los. Bijvoorbeeld van Henk Dijkshoorn, die vertelt dat hij een deel van zijn grasland extensief beheert voor weidevogels, een grasland met klaver heeft ingezaaid en is gaan zomerstal-voeren: elke dag een beetje maaien voor de stal, zodat er meer en eiwitrijk gras van het land komt. Of van Peter Zeeuw, die gebruik maakt van gemalen koolzaad-stro om zijn mest beter te maken en inmiddels een oudere veestapel heeft.

Blijvend aandacht

Of je nou veel of weinig verandert: door cijfers te vergelijken wordt er in ieder geval over gesproken. Corine Zeeuw: "We hebben nu één ding niet gehaald, en dan ga je toch denken: Wat kunnen we doen om het volgend jaar wel te halen? Moeten we hele grote stappen nemen of is het makkelijk te realiseren? Daar hebben we het dan over."

En het vraagt blijvende aandacht, legt Maarten Moerman uit: "Dit jaar had ik allemaal groene vinkjes. Ik boek dus vooruitgang. Het is nog wel de kunst om het zo te houden. Het is niet als je het een keer gehaald hebt dat je klaar bent. Wat je het hele jaar doet heeft invloed op je cijfers. Je kunt niet achteroverleunen, dan zak je gelijk terug."

Benutting fosfaat bodem

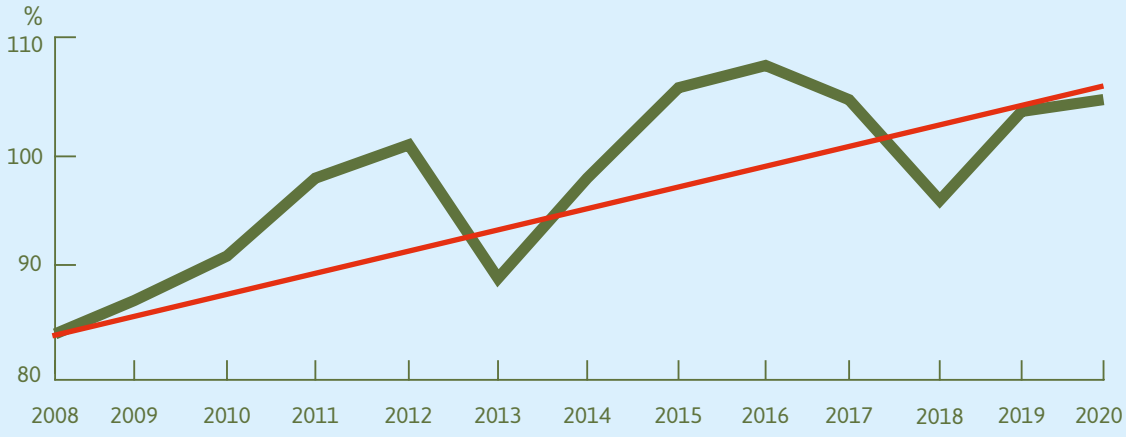

Is het getal 100, dan zijn aanvoer en benutting van fosfaat precies in balans. Is het getal hoger dan 100, dan wordt er meer fosfaat aan de bodem onttrokken dan er wordt aangevoerd. Op de lange termijn is het niet goed voor de bodem als er jaar op jaar meer fosfaat aan wordt ontrokken.

Op alle thema's een 8

Zonder uitzondering zeggen alle boeren: eigenlijk doe ik niet zo gek veel anders dan voorheen. Dat ziet ook adviseur Frank Verhoeven: de stappen zijn niet wereldschokkend. Maar is dat erg? “Je houdt het gebied niet open met alleen die paar experimentele boeren, dus je hebt een beweging nodig van alle boeren. Dat ze allemaal stapjes zetten is minstens zo belangrijk. Er zijn al genoeg bedrijven verhuisd, omdat ze het te benauwd kregen: er is nou eenmaal geen plek voor eenzijdige schaalvergroting zonder rekening te houden met de burger. Deze boeren kiezen ervoor te blijven, dat zijn niet de bedrijven die koste wat kost uit willen breiden. Maar juist een beetje behoudend boeren is ook waardevol, de maatschappij wil dit soort boeren en waardeert het rentmeesterschap. Bovendien kijken we met kringlooplandbouw integraal. Is een boer klimaatneutraal, dan wordt er geroepen: fantastisch! Maar is het eigenlijk niet veel knapper als een boer op alle thema’s een 8 scoort in plaats van op één thema een 10?”

Op hun eigen manier

Bovenal zijn die 35 boeren gestopt allerlei dingen op de automatische piloot te doen.
“Het creëert duurzaamheidsbesef,” zegt Kees Boks van de gemeente. En al vijftien jaar doen zij wat FrieslandCampina nu waardeert met PlanetProof. “Ieder bedrijf is anders. Ze hoeven het niet allemaal op dezelfde manier te doen, misschien wel juist niet. Als een boer bijvoorbeeld geen kringloopboer is, maar wél zonnepanelen op zijn staldaken wil aanleggen, dan gaan we daar net zo goed voor. Dat is ook duurzaam.”

Zoals de provincie soms lijkt te vergeten dat niet elke boer geld kan verdienen door een kaasje te gaan maken of alles in zwaar natuurbeheer om te zetten, vervolgt Frank Verhoeven. “De winst zit echt in de diversiteit en het gebiedsproces. De gemeente heeft het belang van de boer weten te verknopen met de maatschappelijke opgave.”

Wat zijn die stapjes dan?

Veertien deelnemers doen al sinds de start in 2008 mee. De opvallendste resultaten zijn dat zij minder jongvee nodig hebben, meer eiwit van eigen land halen (van ruim 60% naar bijna 70%), minder fosfaat gebruiken in het rantsoen van hun koeien, meer fosfaat onttrekken aan de bodem (meer dan 100, dus er is sprake van verarming) en minder CO_2 uitstoten per liter melk. Een deel van deze resultaten (van dus veertien deelnemers) wordt weergegeven in de grafieken.

Gram CO_2-equivalenten per kg meetmelk

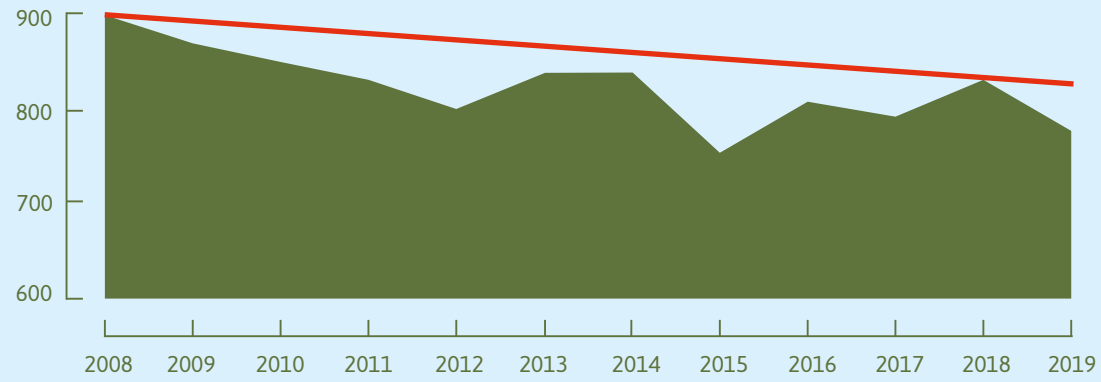

Meetmelk is melk gecorrigeerd op vet en eiwit. Het gaat hier om CO_2-equivalenten: alle broeikasgassen omgerekend naar CO_2. Door aanpassing van het rekenmodel waren de cijfers van 2020 niet beschikbaar.

Hoogheemraadschap van Delfland

"Als waterbeheerder proberen we de ecologie in en om de sloot een impuls te geven door te streven naar minder stikstof. Lukt het de boer om strakker op stikstof te sturen, dan komen mooie resultaten binnen bereik."

Te veel voedingsstoffen in het oppervlaktewater leiden tot algen en zuurstofgebrek, legt Ronald Bakkum, adviseur Waterkwaliteit en Ecologie van Hoogheemraadschap van Delfland uit. Kringlooplandbouw is dus goed voor de waterkwaliteit. Op verschillende hoofdmeetpunten in Midden-Delfland ziet het hoogheemraadschap kleine verbeteringen. Omdat hier water van landbouw, natuur en dorp bij elkaar komt is de vraag: wat is de oorzaak? Sinds een aantal jaar is het hoogheemraadschap betrokken bij de verdiepingsgroep Waterkwaliteit binnen *Duurzaam Boer Blijven*. Samen met vijf boeren meet het de waterkwaliteit in perceelsloten en kijkt welke planten en dieren er voorkomen. Dat geeft steeds meer handvatten om in gesprek te gaan: het ziet er goed uit, wat heb je veranderd? Of: de waterkwaliteit is best oké, maar dat zien we niet terug in het waterleven, wat zou je in het beheer anders kunnen doen? Nu gaat Hoogheemraadschap van Delfland ook meefinancieren en wordt het volwaardig partner van *Duurzaam Boer Blijven*. Zo kan het de goede resultaten beter uitdragen naar andere boeren en bovendien meedenken over de criteria van het certificaat.

Zuivelcoöperatie

"We gebruiken grotendeels overlappende duurzaamheidsindicatoren. Leden-melkveehouders kunnen zo beloningen stapelen. We zien een groei in het aantal boeren dat voldoet aan gestelde criteria."

Melkveehouders spelen een belangrijke rol in het behoud van een natuurlijke leefomgeving. Bij FrieslandCampina stimuleren we leden-melkveehouders die hun bedrijf voeren in balans met de natuur en het klimaat. Dit is niet altijd genoeg, concludeert de zuivelcoöperatie: voor betere inkomsten voor melkveehouders die op hoog niveau aandacht hebben voor dier, natuur en klimaat is meer stimulering en waardering nodig. Sinds 2019 werkt FrieslandCampina daarom samen met gemeente Midden-Delfland en LTO Noord-afdeling Delflands Groen. Voor beloning van ledenmelkveehouders gebruikt de zuivelcoöperatie het onafhankelijke keurmerk 'On the way to PlanetProof'. Melkveehouders worden bij dit keurmerk en binnen *Duurzaam Boer Blijven* nu op grotendeels overlappende duurzaamheidsindicatoren en criteria getoetst. Daardoor kunnen melkveehouders de beloningen stapelen. Guus van Laarhoven, Programmaleider biodiversiteit van FrieslandCampina, ziet al resultaat.